L'ATENCIÓ A LES FAMÍLIES DE PERSONES EMPRESONADES

RESIDENTS A BARCELONA I LA SEVA ÀREA METROPOLITANA

RESUM EXECUTIU

SINDICATURA DE GREUGES DE BARCELONA

L'ATENCIÓ A LES FAMÍLIES DE PERSONES EMPRESONADES

RESIDENTS A BARCELONA I LA SEVA ÀREA METROPOLITANA

Estudi encarregat a l'Observatori del Sistema Penal i els Drets Humans de la Universitat de Barcelona i realitzat per Pep Garcia Borés Espí (investigador principal), Cristina Garés Calabuig (coordinació del treball de camp), Jose Navarro Pardo, Joana Bertran Ribas, Valèria Santoro Lamelas, Alejandro Forero Cuéllar i Hermínia Gil Canales.

En col·laboració amb el Síndic de Greuges de Catalunya, el Fòrum de Síndics i Defensors Locals de Catalunya, i els síndics i síndiques de Badalona, Cornellà del Llobregat, L'Hospitalet de Llobregat, Rubí, Sabadell, Sant Boi de Llobregat, Santa Coloma de Gramenet, Sant Feliu de Llobregat i Terrassa.

SINDICATURA DE GREUGES DE BARCELONA

SÍNDICA LA DEFENSORA DE LES PERSONES

FÒRUM DE SÍNDICS I SÍNDIQUES DEFENSORS I DEFENSORES LOCALS DE CATALUNYA

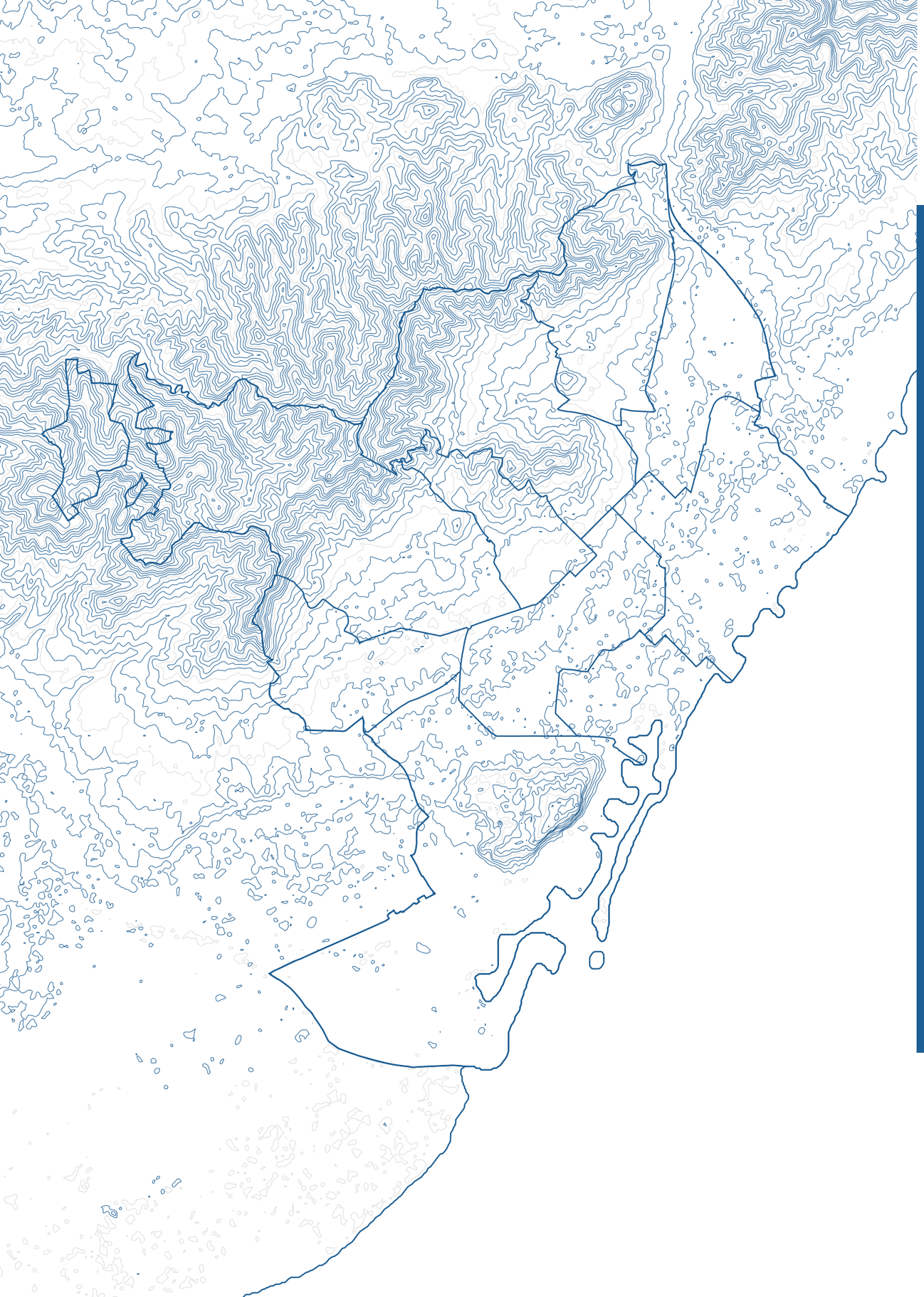

INFORMACIÓ GENERAL

Adreça:
Ronda de Sant Pau, 45.
Barcelona 08015

Telèfon:
934 132 900

Fax:
934 132 910

Web:
www.sindicaturabarcelona.cat

Correu electrònic:
sindicaturabarcelona@bcn.cat

XARXES SOCIALS

Twitter:
@sindicaturabcn

Instagram:
@sindicaturabcn

Telegram:
@SindicaturaBarcelona

TikTok:
@sindicaturabcn

Síndic de Greuges:
David Bondia García

Directora adjunta:
Eva García Chueca

Cap de gabinet:
Oriol Puig i Morant

Premsa i comunicació:
Antonio García Iglesias
Pablo Monfort León

Administració:
Mercedes Tello Díaz
Esther Tresserra Salvador

Assessoria tècnica i jurídica:
Pilar Aldea Lacambra
Anna Maria Botella Muñoz
Rosina Fernández Vázquez
Patricia Mestre García
Maria José Núñez Serres
Francesca Reyes Pozo
Elisa Salichs Asturias
Montserrat Saltó Oliva

© Imatges:
Sindicatura de Greuges de Barcelona; Departament de Justícia, Drets i Memòria de la Generalitat.

SINDICATURA DE GREUGES DE BARCELONA

ÍNDEX

1. La Recerca 8

1.1. Presentació 10

1.2. Objectius 11

1.3. Metodologia 12

1.4. Desenvolupament 13

2. Síntesi dels resultats 16

2.1. Necessitats principals de les famílies 18

2.2. Condicions que emmarquen la manca de cobertura de necessitats de les famílies 19

2.3. Situacions en què es troben les famílies, ateses les mancances en la cobertura de les seves necessitats 20

2.4. Conclusions finals 22

3. Recomanacions a les administracions competents en matèria penitenciària 24

3.1. Recomanacions a les administracions amb competència autonòmica 27

3.2. Recomanacions a les administracions amb competència municipal 32

4. Proposta de creació dels punts d'assessorament, derivació i acompanyament (PADA) 34

4.1. Presentació 36

4.2. Altres experiències i serveis similars 38

4.3. Delimitació del primer PADA a la ciutat de Barcelona 42

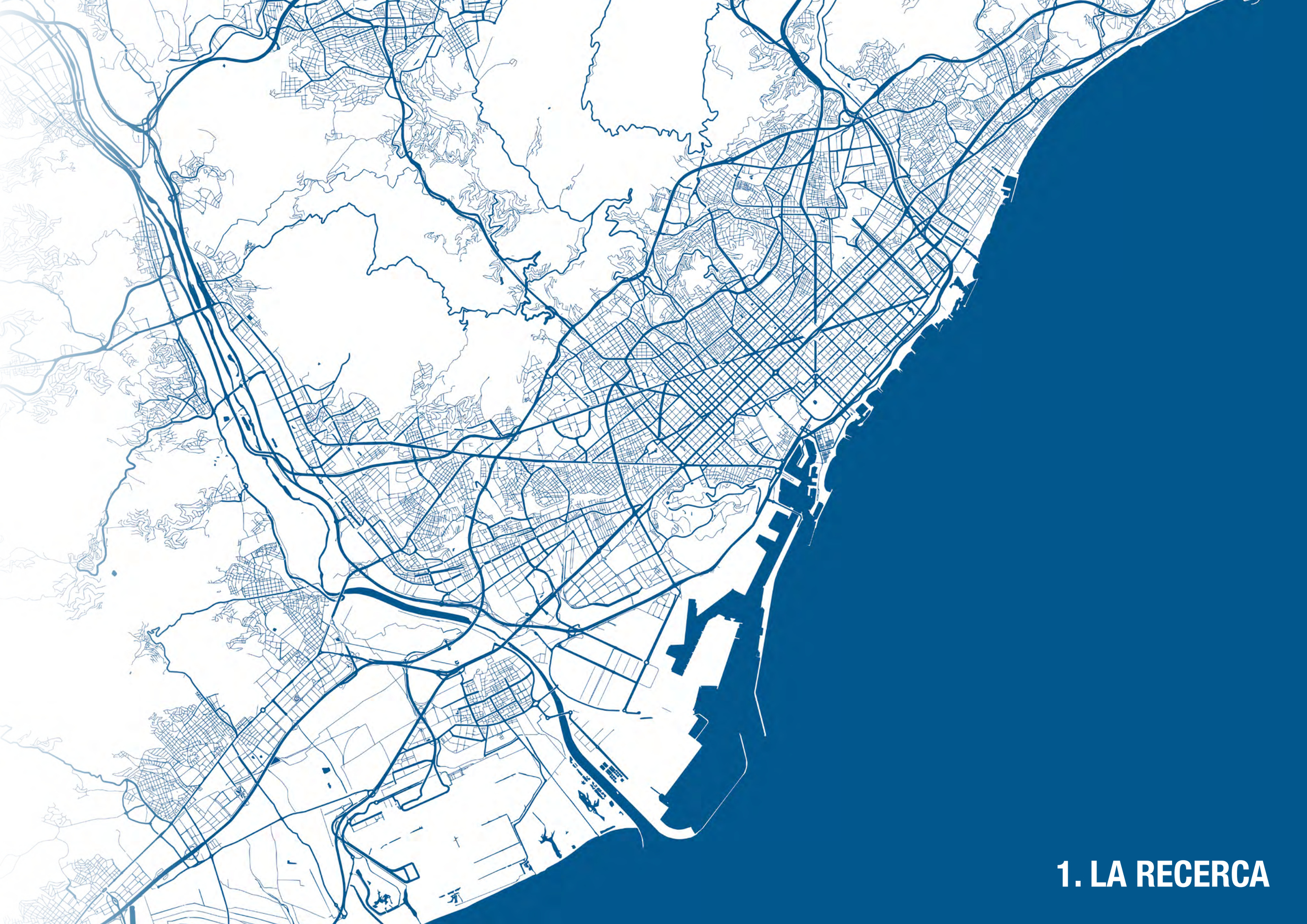

1. LA RECERCA

1.1. PRESENTACIÓ

Aquesta recerca que presenta la Sindicatura de Greuges de Barcelona té com a objecte l'atenció a les famílies de les persones empresonades residents a la ciutat de Barcelona i a la seva àrea metropolitana. La coordinació d'aquest estudi ha estat a càrrec de l'equip multidisciplinari de l'Observatori del Sistema Penal i els Drets Humans de la Universitat de Barcelona[1].

Partim de la constatació que **habitualment s'han invisibilitzat les necessitats de les famílies de les persones empresonades i els problemes que han d'afrontar, alhora que es fa palesa una manca greu de protecció institucional envers aquest col·lectiu.** D'aquí l'interès d'analitzar com es pot ajudar a revertir aquesta situació i a pal·liar aquests problemes i necessitats des dels serveis municipals, la qual cosa constitueix l'objectiu de la recerca.

El treball, dut a terme amb mètodes documentals i empírics, s'estructura en dues parts: la primera se centra en l'anàlisi de les necessitats derivades dels problemes viscuts per les famílies de persones empresonades a Catalunya; la segona recull els serveis disponibles i n'analitza el grau de coneixement, ús i satisfacció per part de les famílies.

Les conclusions del treball posen de manifest les mancances específiques i apunten solucions en dues direccions: d'una banda, amb un seguit de recomanacions a les administracions públiques, tant de competència autonòmica com municipal; d'altra banda, amb la proposta de creació d'un servei concretat en un **Punt d'Assessorament, Derivació i Acompanyament** (PADA) per a famílies de persones preses, inicialment a la ciutat de Barcelona, reproduïble posteriorment a altres indrets de Catalunya.

(1) Han format part de l'equip de recerca de l'OSPDH (UB): Pep GARCÍA-BORÉS ESPÍ (investigador principal), Cristina GARÉS CALABUIG (coordinació del treball de camp), Jose NAVARRO PARDO, Joana BERTRAN RIBAS, Valèria SANTORO LAMELAS, Alejandro FORERO CUÉLLAR i Hermínia GIL CANALES.

1.2. OBJECTIUS

OBJECTIU GENERAL

L'objectiu general de la recerca va ser el següent:

Diagnosticar la situació de les famílies de persones preses per detectar mancances o deficiències en l'atenció per part de les administracions públiques, així com elaborar recomanacions o propostes de millora.

OBJECTIUS ESPECÍFICS

L'objectiu general es va desglossar en els objectius específics següents:

1. Analitzar els **problemes i les necessitats** que afronten les famílies de les persones empresonades a Catalunya en els àmbits jurídic, econòmic, laboral, psicològic i sociofamiliar..
2. Acotar totes les **necessitats** de les famílies, sistematitzades a partir dels diversos àmbits d'afectació.
3. Fer una **anàlisi competencial dels diferents serveis disponibles** per donar cobertura a aquestes necessitats, sigui per part d'institucions públiques municipals, autonòmiques o estatals o per part d'organitzacions no governamentals, entitats socials o associacions existents.
4. Dur a terme una prospecció empírica per aproximar-nos al grau de coneixement, ús i satisfacció/insatisfacció d'aquestes prestacions per part de les famílies afectades, per tal de determinar-ne el grau de cobertura actual respecte de les necessitats detectades i les mancances existents.
5. Elaborar **propostes des de la Sindicatura de Greuges de Barcelona** adreçades a les institucions pertinents, particularment a l'Ajuntament de Barcelona, però també al conjunt de sindicatures locals i a la Sindicatura de Greuges de Catalunya.

1.3. METODOLOGIA

La recerca ha combinat metodologia documental i empírica en funció dels diferents objectius específics. Concretament:

La **recerca documental** ha inclòs la revisió d'aportacions teòriques i d'estudis sobre la matèria, l'obtenció de dades institucionals i de dades documentals de serveis i organismes existents, i l'aprofitament de les dades proporcionades per les famílies a partir de l'activitat del SIRECOVI[2]. Això ha permès elaborar una radiografia dels problemes i establir una relació de les categories de necessitats. També s'ha efectuat per via documental l'anàlisi competencial dels serveis disponibles per part de les diferents administracions en què ens hem centrat en la ciutat de Barcelona, així com el mapatge de totes les organitzacions no governamentals per determinar-ne les característiques i aportacions.

La **recerca empírica** ha inclòs entrevistes, qüestionaris i dinàmiques de grup focalitzades, que es detallen tècnicament al capítol que recull els resultats del treball de camp. Aquest treball de camp s'ha desenvolupat en diverses direccions. D'una banda, fent entrevistes amb organismes, principalment amb responsables i professionals dels Serveis Socials Penitenciaris, així com amb altres entitats, per tal de recollir la seva valoració dels serveis que ofereixen i de l'ús real que se'n fa. D'altra banda, fent entrevistes i dinàmiques de grup amb famílies de presos i preses, amb una intenció doble: contrastar el catàleg de necessitats i determinar-ne el grau de coneixement, ús i satisfacció/insatisfacció pel que fa a la cobertura de les seves necessitats. Aquestes entrevistes/dinàmiques s'han complementat amb la implementació d'un qüestionari per a famíles, que ha permès ampliar l'abast de les respostes obtingudes.

(2) SIRECOVI Sistema de Registre i Comunicació de la Violència Institucional, de l'Observatori del Sistema Penal i els Drets Humans (UB).

1.4. DESENVOLUPAMENT

L'objectiu d'analitzar els problemes i les necessitats que afronten les famílies de les persones empresonades a Catalunya en els àmbits jurídic, econòmic, laboral, psicològic i sociofamiliar es desenvolupa a la primera part de l'estudi, al llarg del cos central de quatre capítols.

El **primer capítol** s'ha dedicat a les necessitats derivades de l'impacte emocional i psicosocial: des del xoc que suposa l'empresonament d'un/a familiar; la reestructuració forçada de l'ordre familiar, amb afectacions diferenciades per a cada membre de la família (parella, fills i filles, pares i mares); les sobrecàrregues familiars (emocionals, ocupacionals, d'atenció al/a la familiar pres/a, econòmiques i laborals), les quals recauen pràcticament sempre sobre les dones, sigui la persona empresonada home o dona; fins a l'adaptació a la situació generada per l'empresonament i les dificultats de reintegració social un cop es produeix l'alliberament. Una experiència familiar presidida per l'angoixa, la preocupació, el patiment i la desorientació. Aquestes afectacions no es manifesten només a l'inici, sinó que es mantenen al llarg de tot l'empresonament, tot i que s'aniran modificant.

El **segon capítol** se centra en les necessitats vinculades a la relació amb la institució penitenciària. Hem de tenir present que la presó és un món completament desconegut per a la majoria de la gent. Les famílies de les persones preses s'enfronten a una institució estranya, hostil, on tot està reglamentat amb un llenguatge normatiu i críptic, difícil d'entendre. Per aquest motiu, el capítol s'inicia abordant el tema de l'accés a la informació, i després tracta temes de gran transcendència per a les famílies, com les comunicacions amb la persona empresonada, els trasllats de centre penitenciari o la indefensió jurídica en què es troben habitualment.

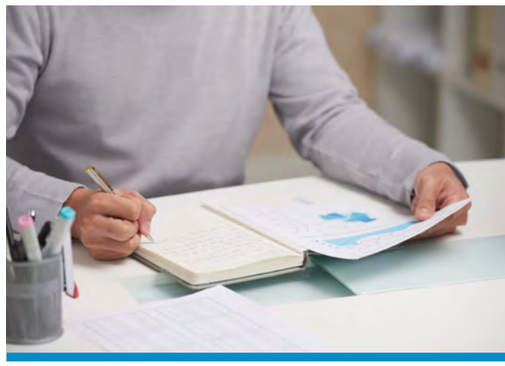

En el **tercer capítol** s'aborden les necessitats derivades de l'impacte econòmic i laboral. L'empresonament també repercuteix en l'economia familiar, tant per l'increment de les despeses vinculades a l'atenció del/de la familiar que és a la presó, com per l'habitual disminució d'ingressos per la pèrdua dels que generava la persona empresonada. Una repercussió econòmica que recau pràcticament sempre en famílies que ja es trobaven en situació de precarietat econòmica i que

tampoc acaba amb l'alliberament, ja que són ben conegudes les dificultats de reintegració laboral de qui té la condició d'ex-pres/a. Això aboca les famílies a la recerca d'ingressos, sovint sense gaudir d'una formació necessària.

Finalment, el **quart capítol** d'aquesta primera part es dedica a les necessitats vinculades a la qüestió de la salut física i mental. Després d'una introducció breu en relació amb els problemes relatius a l'atenció sanitària a les presons, el capítol s'endinsa en l'impacte que la qüestió de la salut física i mental té sobre les famílies. El capítol aborda finalment l'important tema, sempre opac, de la mort a la presó i les condicions en què es troben els familiars per afrontar-la.

Evidentment, tots els problemes i les necessitats descrites al llarg d'aquests quatre capítols varien molt per a cada cas particular en funció de molt diversos factors diferenciadors, com ja s'ha advertit a la introducció d'aquest treball, atès que afecten el conjunt de l'estudi. Els factors van des de les característiques sociofamiliars prèvies a l'empresonament; les característiques individuals prèvies de la persona empresonada; la situació penitenciària del/de la familiar pres/a; la situació familiar creada per l'empresonament; la relació de les famílies amb la institució penitenciària i la quantitat i qualitat del suport social que rep la família; fins al procés de reintegració laboral i social de la persona presa. En aquest sentit, en el treball hem intentat incloure el màxim de casuístiques, ja que, a l'hora d'atendre les famílies, s'han de tenir en compte les seves particularitats.

Cadascun d'aquests quatre capítols acaba amb un mateix apartat, que respon al segon objectiu específic de la recerca, consistent en tractar d'acotar el conjunt de les necessitats de les famílies, sistematitzades a partir dels diversos àmbits d'afectació.

Els objectius específics tercer i quart es desenvolupen a la segona part de l'estudi. El tercer objectiu específic, consistent en fer una anàlisi competencial dels diferents serveis disponibles existents, s'ha organitzat en sis apartats: Serveis oferts per l'Administració Penitenciària; Serveis en l'àmbit jurídic i penitenciari; Serveis en l'àmbit dels serveis socials i l'habitatge; Serveis en l'àmbit econòmic i laboral; Serveis en l'àmbit de la salut física i mental i Altres serveis disponibles.

Per la seva banda, al quart objectiu específic, clau en la recerca, es proposava dur a terme una prospecció empírica per aproximar-nos al grau de coneixement, ús i satisfacció/insatisfacció d'aquestes prestacions per part de les famílies afectades, per tal de determinar-ne el grau de cobertura actual, respecte de les necessitats detectades i les mancances existents, el qual es materialitza en el treball de camp de la recerca. Aquest treball de camp ha permès efectuar una anàlisi que s'ha organitzat en tres apartats: en relació amb els serveis dependents de les administracions competents, distingint entre els que ho són de la Secretaria de Mesures Penals, Reinserció i Atenció a la Víctima (SMPRAV) dels que ho són de l'Institut Català de la Salut (ICS); en relació amb l'aprofitament dels serveis socials existents i en relació amb l'ús d'altres institucions i ONG.

2. SÍNTESI DELS RESULTATS

2.1. NECESSITATS PRINCIPALS DE LES FAMÍLIES

De la primera part de l'estudi es poden extreure les necessitats principals que tenen les famílies de les persones empresonades:

- La necessitat d'informació, orientació i acompanyament, tant envers l'afectació sociofamiliar, com respecte a la situació del seu familiar empresonat i al funcionament mateix del sistema penitenciari.
- La necessitat de suport psicològic a l'inici de l'empresonament, durant aquest i un cop es produeix l'alliberament.
- La necessitat de suport jurídic per atendre incidències o sol·licituds, així com les situacions d'indefensió.
- La necessitat d'orientació, assessorament i acompanyament en qüestions econòmiques i laborals.
- La necessitat d'orientació, assessorament i acompanyament en qüestions de salut física i mental.

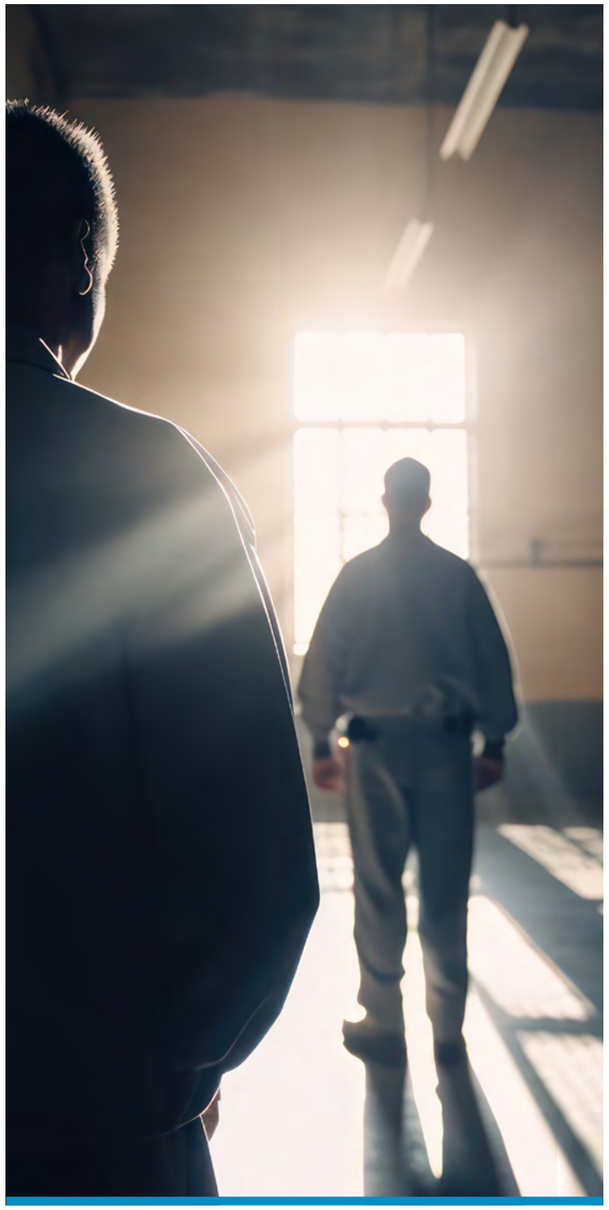

2.2. CONDICIONS QUE EMMARQUEN LA MANCA DE COBERTURA DE LES NECESSITATS DE LES FAMÍLIES

De la segona part de l'estudi es poden extreure les conclusions següents respecte de les condicions que dificulten la manca de cobertura de les necessitats de les famílies de les persones empresonades:

- Els recursos oferts per l'Administració penitenciària no aconsegueixen satisfer les necessitats de les famílies de presos i preses.
- Els serveis oferts per l'Administració penitenciària a les famílies queden bàsicament resumits en el paper que duen a terme els treballadors i treballadores socials, professionals més focalitzats en el pres/presa que en una atenció a les necessitats de les famílies.
- La informació tramesa per l'Administració penitenciària és deficitària i utilitza un llenguatge inintel·ligible per les famílies.
- A les famílies els preocupa enormement el fet que a l'entorn penitenciari hi hagi una primacia de la lògica securitària per damunt de la sanitària o tractamental, la qual cosa impossibilita que l'atenció sanitària que reben les persones preses sigui equivalent a la de l'exterior.
- Hi ha una manca d'atenció especialitzada per a les famílies de persones preses per part dels serveis socials municipals.
- Es fa palesa una gran dispersió i encavalcaments competencials dels diferents serveis socials existents.
- Es detecta un gran desconeixement dels diferents serveis i prestacions que farien possible atendre'ls o reduir les dificultats, problemes i necessitats amb què es troben les famílies.
- L'accessibilitat als serveis socials és massa complexa, en la mesura en què aquests es troben desbordats.
- No hi ha una consideració de la família de la persona empresonada com a usuari o usuària (indirecte/a) dels serveis sanitaris penitenciaris.
- Es fa palès un gran desconeixement dels serveis oferts per altres institucions i organitzacions no governamentals per part de les famílies.

2.3. SITUACIONS EN QUÈ ES TROBEN LES FAMÍLIES, ATESES LES MANCANCES EN LA COBERTURA DE LES SEVES NECESSITATS

El treball de camp mateix ha posat en relleu l'experiència que viu actualment la major part de les famílies de les persones empresonades a Catalunya. Una experiència que descrivim a continuació de manera sintètica:

- Desorientació davant la manca d'informació de l'Administració penitenciària sobre el **funcionament** general del sistema penitenciari i les nombroses facetes que regulen la privació de llibertat.
- Desorientació davant la manca d'informació de l'Administració penitenciària sobre les **condicions del contacte** de les famílies amb l'entorn penitenciari i sobre la relació amb el familiar empresonat.
- Dificultat de **comprensió del llenguatge juridicopenal** de l'Administració penitenciària.
- Preocupació davant la manca d'informació de l'Administració penitenciària sobre la **situació penal i penitenciària** del familiar empresonat.
- Dificultat **d'accessibilitat** als serveis de l'Administració penitenciària mateixa.
- Decepció per les dificultats per **contactar amb els treballadors** i **les treballadores socials**.
- **Desconfiança** en els treballadors i les treballadores socials per l'ús que es pugui fer de la informació familiar transmesa en perjudici del pres/a.
- Preocupació davant la **manca d'informació** de l'Administració penitenciària sobre l'**atenció sanitària** del familiar empresonat (Programa de Salut Penitenciària).
- Desconcert de les famílies davant la **priorització de qüestions regimentals** per damunt del tractament penitenciari i de l'estat de salut de la persona empresonada.
- **Desconeixement dels recursos socials existents**, tant d'ordre econòmic, laboral, de l'habitatge, etc.
- Desorientació davant la **dispersió i els encavalcaments competencials** dels serveis socials existents.
- Dificultats de les famílies per **accedir als serveis socials** existents.
- **Dificultats burocràtiques** per gestionar queixes per incidències penitenciàries.
- Temor per les possibles **conseqüències** de dur a terme **reclamacions**.
- Ampli **desconeixement dels recursos jurídics** per atendre situacions d'indefensió jurídica.
- Desemparament perquè l'Administració penitenciària no té atribuïda una funció d'**atenció psicològica i psicosocial** a les famílies de presos i preses.
- Desemparament perquè no hi ha un recurs social específic de **suport psicosocial** a famílies de persones empresonades.
- Desencís per una **atenció sanitària primària** (població general) que no té un coneixement de la casuística derivada de situacions familiars marcades per l'empresonament.
- Frustració per una **oferta privada d'atenció psicològica** que també peca d'un desconeixement de l'afectació derivada de tenir un membre empresonat.
- **Manca de confiança** en els serveis socials d'atenció primària.
- **Manca d'ús**, per desconeixement, d'altres institucions, ONG i xarxes de suport mutu.

2.4. CONCLUSIONS FINALS

L'anàlisi d'aquest conjunt de circumstàncies que viuen les famílies de persones empresonades ens posa en relleu les següents evidències:

- La necessitat de canvis en la política executiva de l'Administració penitenciària que puguin reduir l'impacte de l'empresonament sobre les famílies.
- La necessitat d'informació, orientació, assessorament, derivació i acompanyament d'una manera integral, davant les múltiples afectacions que comporta l'empresonament.
- La necessitat d'un suport psicològic i psicosocial que ajudi les famílies a endurar el millor possible les circumstàncies en les quals es troben.

3. RECOMANACIONS A ADMINISTRACIONS I INSTITUCIONS PÚBLIQUES

3. RECOMANACIONS A ADMINISTRACIONS I INSTITUCIONS PÚBLIQUES

Tal com s'ha anat veient al llarg d'aquest informe, tot i que la política penitenciària catalana actual considera les famílies de les persones empresonades un agent fonamental en el procés de desistiment i reinserció d'aquestes persones, els serveis que es posen a disposició d'aquestes famílies des de les administracions responsables de la gestió penitenciària no tenen capacitat per donar resposta a gran part de les seves necessitats derivades de la situació que viuen a conseqüència d'aquest procés. En aquest context, es fan paleses una sèrie de mancances pel que fa a la cobertura d'aquestes necessitats, les quals es poden agrupar en dos blocs principals:

1. el dèficit en la informació, orientació i assessorament
2. la manca de suport psicosocial amb què es troben la major part d'aquestes persones per fer front a l'experiència de l'empresonament del seu o la seva familiar

D'altra banda, però relacionat directament amb el primer bloc de mancances, s'ha evidenciat també com, tot i existir un ventall ampli de recursos[3] que podrien donar resposta a moltes de les necessitats amb què es troben aquestes famílies a la pràctica, aquestes necessitats continuen sense cobrir-se i, en molts casos, aquestes administracions ni tan sols les tenen en compte.

Com hem vist, aquests serveis bé no estan dissenyats de forma adequada per donar resposta a les necessitats de les famílies, bé no tenen la capacitat o els recursos suficients per respondre de manera adequada a les nombroses peticions que reben, o bé la gran majoria d'aquestes persones els desconeixen o no hi tenen accés.

(3) Recursos oferts, alguns d'ells per les administracions responsables de la gestió penitenciària i d'altres, per una diversitat d'administracions públiques catalanes i per entitats del tercer sector.

Pel que fa als serveis externs als oferts per l'Administració Penitenciària, n'hi ha una gran dispersió, la qual cosa, juntament amb el perfil predominant de les famílies de les persones empresonades -el qual, com hem vist, es caracteritza per presentar un nivell educatiu/instructiu baix i condicions de vida precàries- i amb la manca d'orientació en aquest àmbit que reben des dels serveis penitenciaris, fa que la major part de les famílies no coneguin l'existència d'aquests recursos. Les famílies, en general, tampoc coneixen els serveis i prestacions que se'ls poden oferir. També hem trobat que, les famílies les quals sí que els coneixen els infrautilitzen pràcticament sempre, sigui per falta de confiança en els serveis o per manca de competències per accedir-hi.

Aquestes dinàmiques de funcionament tenen un gran impacte social, en la mesura que repercuteix de manera negativa, tant en les famílies, com en les administracions públiques catalanes mateixes. En les primeres, perquè, a més de sentir-se vulnerables, ignorades i desateses per part de les administracions (de manera que hi perden la confiança i el sentit de pertinença), es veuen abocades en molts casos a un augment de la marginalitat i l'exclusió social. En el cas de les administracions, perquè, després de dissenyar i sufragar el manteniment de recursos públics destinats a garantir els drets fonamentals dels ciutadans més vulnerables, es troben que un percentatge elevat de la població catalana (el qual, a més i com hem vist, en el nostre cas representa un col·lectiu amb una vulnerabilitat especial) acaba infrautilitzant aquests recursos, de manera que la seva capacitat d'acció pel que fa a la garantia d'aquells drets queda minimitzada.

Si tenim en compte el conjunt de problemes familiars descrits a la primera part d'aquest estudi, podem apreciar que molts estan relacionats amb les característiques actuals de la pena privativa de llibertat i amb la manera com es desenvolupa des de la perspectiva institucional el contacte de les famílies amb el context penitenciari. Tot i que considerem que les necessitats principals de les famílies de persones empresonades es poden i s'han d'atendre des de l'exterior de la presó, no es pot obviar el fet que, si es fessin alguns canvis en la gestió penitenciària actual, la majoria dels quals creiem totalment

viables dins del mateix marc legislatiu actual, es podria ajudar a minimitzar en bona mesura algunes de les necessitats de les famílies de les persones empresonades.

Per aquest motiu, en aquest informe hem decidit incloure algunes propostes o recomanacions dirigides a administracions públiques que escapen a les competències municipals, com la Secretaria de Mesures Penals, Reinserció i Atenció a la Víctima (SMPRAV) i el Programa de Salut Penitenciària de l'Institut Català de Salut (ICS), organitzacions que depenen en última instància de la Generalitat de Catalunya.

Pel que fa als compromisos internacionals assumits tant per l'Ajuntament de Barcelona com per molts altres municipis catalans, en matèria de salvaguarda dels drets fonamentals dels seus ciutadans i, concretament, dels principis d'igualtat de drets i no discriminació, d'eficàcia dels serveis públics i de subsidiarietat, els ajuntaments han de ser capaços d'oferir serveis públics eficaços per garantir el respecte d'aquests drets i, per tant, adaptats a les necessitats de tothom. Per tots aquests motius, aquest informe inclou una sèrie de recomanacions als serveis socials municipals i una proposta de creació d'un servei nou amb competència municipal, dirigida a l'Ajuntament de Barcelona.

En un primer bloc, presentem les recomanacions a les administracions competència de la Generalitat de Catalunya i, en un segon bloc, sota l'epígraf Recomanacions a administracions amb competència municipal, les recomanacions als serveis socials municipals i la proposta concreta dirigida a l'Ajuntament de Barcelona, la qual abordarem amb més detall a l'apartat 4 d'aquest mateix document.

3.1. RECOMANACIONS A LES ADMINISTRACIONS AMB COMPETÈNCIES AUTONÒMIQUES

RECOMANACIONS A LA SECRETARIA DE MESURES PENALS, REHABILITACIÓ I ATENCIÓ A LA VÍCTIMA (SMPRAV):

- Millorar la **qualitat i diversitat dels aliments** que s'ofereixen a les persones preses a fi d'evitar que es vegin forçats a complementar-los amb productes dels economats, sufragats en molts casos amb els **diners aportats per les seves famílies**.
- Garantir que els preus dels **productes dels economats, màquines expenedores i botigues** dels centres penitenciaris siguin més reduïts que a l'exterior, o, com a molt, equivalents als preus a l'exterior, atès que es tracta de despeses assumides en molts casos per les famílies.
- Incrementar les **activitats ocupacionals i el treball productiu** degudament remunerat per evitar la sobrecàrrega econòmica de les famílies.
- Evitar que el pagament de la **Responsabilitat Civil** pugui ser un criteri per a l'assignació o la denegació de beneficis penitenciaris en els casos que les famílies tinguin economies precàries.
- Intensificar **l'acompanyament** de totes les persones empresonades **una vegada es troben en llibertat**, per evitar la sobrecàrrega econòmica i emocional que, generalment, les famílies es veuen forçades a assumir en aquesta etapa.
- Augmentar la **transparència**, establint canals d'informació accessibles per a les famílies.

- Difondre entre les famílies l'existència de l'**Oficina d'Atenció Ciutadana de la SMPRAV**, a fi de garantir que pugui ser un recurs útil per fer consultes o presentar queixes en relació amb la situació del seu o la seva familiar empresonat/ada o el funcionament de l'Administració Penitenciària.

- Respecte de les **comunicacions presencials**, hi ha molts aspectes que cal millorar: organitzar les comunicacions de manera que s'**evitin les aglomeracions i es minimitzin els temps d'espera de les famílies; flexibilitzar i augmentar els horaris** de les comunicacions orals per tal que sigui possible acomodar-les millor a les ocupacions de les famílies; **garantir el respecte a la intimitat i dignificar els espais** per dur a terme tota mena de comunicacions presencials, tant els locutoris com les dependències per a vis-a-vis íntim o familiar; o habilitar espais d'espera i sanitaris adequats i suficients per a les famílies, amb atenció especial a les persones grans, amb discapacitats o amb necessitats especials, així com espais adequats per als i les menors.

- Pel que fa a les **comunicacions no presencials**, caldria **potenciar l'ús de les videoconferències** com a mètode de comunicació entre les persones preses i les seves famílies, especialment en els casos en què la llunyania, la falta de recursos econòmics o els problemes de mobilitat familiars dificulten les comunicacions.

- Evitar els **trasllats** de les persones preses **a centres allunyats dels domicilis familiars**, per garantir en tots els casos el dret a la vinculació amb la família, així com la comunicació immediata a les famílies del trasllat i destinació de la persona interna.

- Garantir un **tracte digne i adequat a les famílies** per part de l'administració i dels treballadors i treballadores penitenciàries a fi de reduir l'impacte negatiu i hostil de la presó sobre les famílies: suprimir els controls innecessaris, impedir l'ús arbitrari de les comunicacions com a càstig i penalització o com a tracte de favor, i les possibles represàlies contra la persona presa a conseqüència de les queixes o denúncies de les famílies.

- Respecte del funcionament dels **Serveis Socials d'Execució Penal**, caldria:

  1) Augmentar el nombre de treballadors i treballadores socials.

  2) Garantir que totes les famílies tinguin un **telèfon directe de contacte** amb el seu o la seva professional de referència.

  3) Potenciar que constitueixi una **figura professional centrada en la família** i no en la persona presa, evitant també els canvis habituals de treballador/a social cada vegada que la persona empresonada canvia de mòdul o de centre.

  4) Garantir que aquests/es professionals desenvolupin totes les **competències que normativament tenen atribuïdes pel que fa al treball i intervenció amb les famílies**.

  5) Promocionar l'existència d'ajuts per al transport o altres àmbits i potenciar la derivació als Serveis Socials d'Atenció Primària o altres recursos externs.

  6) Dur a terme les activitats per a la **preparació de la vida en llibertat amb totes les famílies**.

RECOMANACIONS A L'INSTITUT CATALÀ DE LA SALUT:

Pel que fa al funcionament del **Programa de Salut Penitenciària**, caldria:

1) Establir **canals de contacte directe** de les famílies amb el personal mèdic responsable de cada centre penitenciari.

2) Garantir que totes les peticions d'entrevista amb el personal mèdic responsable es **responguin amb la diligència deguda.**

3) Intensificar **l'atenció** que es proporciona a les **persones amb problemes de salut mental**, per prevenir l'angoixa i la sobrecàrrega emocional que els problemes d'adaptació habituals d'aquestes persones al context penitenciari ordinari comporten generalment per a les seves famílies.

4) Fer un ús **més racional dels psicofàrmacs** que previngui el desenvolupament de quadres d'addicció a aquestes substàncies a què han de fer front moltes persones preses i les seves famílies una vegada aquestes persones surten en llibertat.

5) Potenciar al màxim el **diàleg i la participació de la família en el tractament** sempre que la persona empresonada presenti una malaltia greu (sigui en l'àmbit de la salut física o mental) o una discapacitat.

6) Garantir **l'excarceració** sense demores **en cas de malalties greus o edat avançada** per minimitzar la preocupació, el patiment i l'angoixa que aquestes situacions generen en les famílies, especialment davant la possibilitat de mort a la presó.

7) Garantir la **continuïtat dels tractaments** i el seguiment de les possibles malalties **una vegada la persona surt en llibertat**, per prevenir problemes o conflictes en l'àmbit familiar quan la persona s'hi reintegra.

Reforçar els serveis públics dirigits a oferir **atenció psicològica a la població**, per garantir que totes les persones tinguin accés a una atenció psicològica especialitzada i regular en un temps raonable.

RECOMANACIONS A LA SECRETARIA DE MOBILITAT I INFRAESTRUCTURES DEL DEPARTAMENT DE TERRITORI:

Millorar les condicions d'accés als centres penitenciaris a través de la xarxa pública de transport.

Oferir **bonificacions especials** per a la compra d'abonaments per a la xarxa d'autobusos que connecten els centres penitenciaris amb els nuclis urbans, per a les persones que acreditin tenir un/a familiar privat/ada de llibertat a un centre penitenciari i no disposar de prou recursos econòmics.

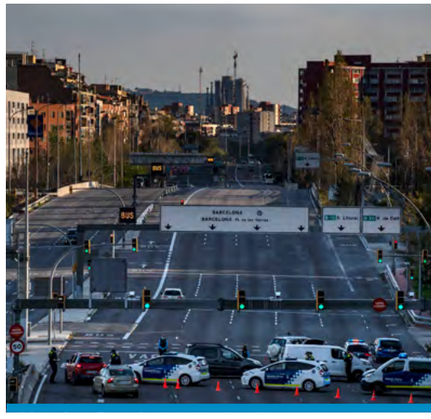

3.2. RECOMANACIONS A LES ADMINISTRACIONS AMB COMPETÈNCIES MUNICIPALS

RECOMANACIONS ALS SERVEIS SOCIALS D'ATENCIÓ PRIMÀRIA

- Considerar el fet que l'usuari o usuària dels Serveis Socials tingui una persona de la seva unitat familiar privada de llibertat com a una **variable que pot augmentar-ne** el risc d'**exclusió social** i, per tant, considerar-ho una condició que cal assumir i tenir en compte en l'estudi de cada cas.

- Sempre que l'usuari o la usuària dels serveis socials municipals tingui algun/a familiar privat/ada de llibertat en el marc del sistema penitenciari català (i així ho autoritzi), **tenir en compte els possibles problemes i necessitats en l'àmbit econòmic** (possible reducció del nivell d'ingressos o increment de les despeses de la unitat familiar) i laboral, i considerar aquestes circumstàncies a l'hora de fer un **estudi detallat de la situació de la persona** i valorar les possibles mesures per adoptar o actuacions per dur a terme.

- Sempre que l'usuari o la usuària dels serveis socials municipals tingui algun/a familiar privat/ada de llibertat en el marc del sistema penitenciari català i així ho autoritzi, **potenciar la coordinació amb els serveis socials penitenciaris**, en compliment del principi de subsidiarietat i amb l'objectiu de garantir la cobertura de les seves necessitats.

PROPOSTA CONCRETA A L'AJUNTAMENT DE BARCELONA

Atesa la voluntat de la Sindicatura de Greuges de Barcelona d'indagar si des dels serveis municipals es pot contribuir a minimitzar l'impacte de la presó sobre les famílies de les persones empresonades, s'ha volgut fer una proposta dirigida a l'Ajuntament de Barcelona amb l'objectiu de recomanar la creació d'un servei públic municipal destinat a donar resposta a les necessitats principals que afronten aquestes persones.

Com hem anat veient i hem tornat a incloure en l'apartat de recomanacions als Serveis Socials d'Execució Penal, deixant de banda la mancança de personal i el fet que es prioritzi el treball amb la persona presa al treball amb la seva família, una de les limitacions principals d'aquest servei sembla derivar de la incapacitat de garantir que l'atenció a les famílies es dugui a terme al mateix territori on viuen. Les recomanacions descrites anteriorment estan enfocades a potenciar una major coordinació entre els SSEP i els serveis socials de cada municipi, que permeti garantir una resposta més adaptada a les necessitats que puguin presentar aquestes persones en aquest àmbit. Unes necessitats que, com hem vist, van més enllà de les econòmiques o socials.

Tot i això, les anàlisis efectuades en aquest estudi ens duen a presentar una proposta concreta a l'Ajuntament de Barcelona, consistent en la creació d'uns Punts d'Assessorament, Derivació i Acompanyament (PADA) per a les famílies de persones empresonades, que detallem en l'apartat següent.

4. PROPOSTA DE CREACIÓ DELS PUNTS D'ASSESSORAMENT, DERIVACIÓ I ACOMPANYAMENT (PADA)

4.1. PRESENTACIÓ

Efectivament, proposem crear un servei municipal nou per a famílies de persones empresonades. Uns PADA on es pugui atendre les famílies de manera personalitzada, donant informació i orientació sobre els seus problemes, necessitats i casuístiques particulars. Un servei centralitzat (a l'estil d'una finestreta única), davant la gran diversitat de recursos potencialment disponibles i als quals se'ls pugui derivar i acompanyar. Un espai independent de l'Administració Penitenciària mateixa, envers la qual, com hem vist, les famílies de persones preses tenen una desconfiança comprensible.

De fet, en el context internacional, hi ha iniciatives similars al servei que aquí es proposa, tal com exposem al subapartat següent, que posen en relleu la viabilitat i el sentit de la proposta, malgrat el fet que algunes no siguin serveis municipals. Per a nosaltres, és fonamental que l'oferta es promogui i gestioni des de l'àmbit municipal. En primer lloc, per la necessitat que es tracti d'un servei públic i que aquest sigui sostenible sense l'exigència d'haver de dependre de subvencions periòdiques públiques o privades. Però, també, perquè augmenta la capacitat d'integrar-se a la xarxa de serveis públics existents en l'àmbit català i de treballar en coordinació amb aquests.

Així, doncs, la proposta concreta consisteix en la creació d'un servei municipal de l'Ajuntament de Barcelona, adreçat a tota la ciutadania, com a un servei especialitzat per informar, assessorar i acompanyar totes les persones residents a la ciutat que tenen familiars privats/ades de llibertat a centres penitenciaris de Catalunya, en relació amb tots els problemes i necessitats amb què es puguin trobar a conseqüència de l'empresonament del seu o la seva familiar.

Un servei que, en definitiva, pretén oferir una atenció integral a aquestes persones, facilitar-les informació sobre els dubtes que puguin tenir, assessorar-les en relació amb les possibles accions per adoptar davant cada situació i els recursos a què poden accedir i, si escau, acompanyar-les en el procés de derivació cap a aquests recursos. Un servei equivalent a altres serveis municipals existents a la ciutat de Barcelona dirigits a minimitzar la discriminació de certs col·lectius amb una vulnerabilitat especial que presenten necessitats específiques, com ara el Servei d'Atenció a Immigrants, Emigrants i Refugiats (SAIER). Creiem que aquest pot servir de referent a l'hora de dissenyar el PADA, motiu pel qual el descrivim també sintèticament en el subapartat següent.

En tot cas, com han posat de manifest totes les famílies que han participat en aquesta recerca, només el fet de poder anar a un sol lloc on poder expressar les seves dificultats, problemes i necessitats de tota mena, on les escoltin sense jutjar-les i les atenguin i ajudin, ja reduiria en bona mesura l'angoixa i els sentiments de desorientació, d'aclaparament i de desemparament que pateixen la major part de les famílies de persones empresonades. Totes les persones que van respondre al qüestionari consideren que la creació dels PADA els podria ser molt útil: «Por supuesto, es muy necesario, ya que nos falta información»; «Creo que sería óptimo»; «Sería de gran ayuda para intentar llevarlo mejor». També en el context dels grups de discussió, les famílies de persones empresonades van expressar que la creació d'aquests punts seria molt útil per fer front a la incertesa d'un primer ingrés, on es topen amb un context totalment desconegut, per disposar d'alguna persona que els acompanyi en, almenys, les primeres gestions, així com per rebre suport emocional: «adelantándote en lo que te va a pasar. Metiéndote en ambiente, como digo yo, y que te abran las puertas de lo que te vas a encontrar». Igualment, van expressar l'interès d'un acompanyament per a la resta de l'empresonament.

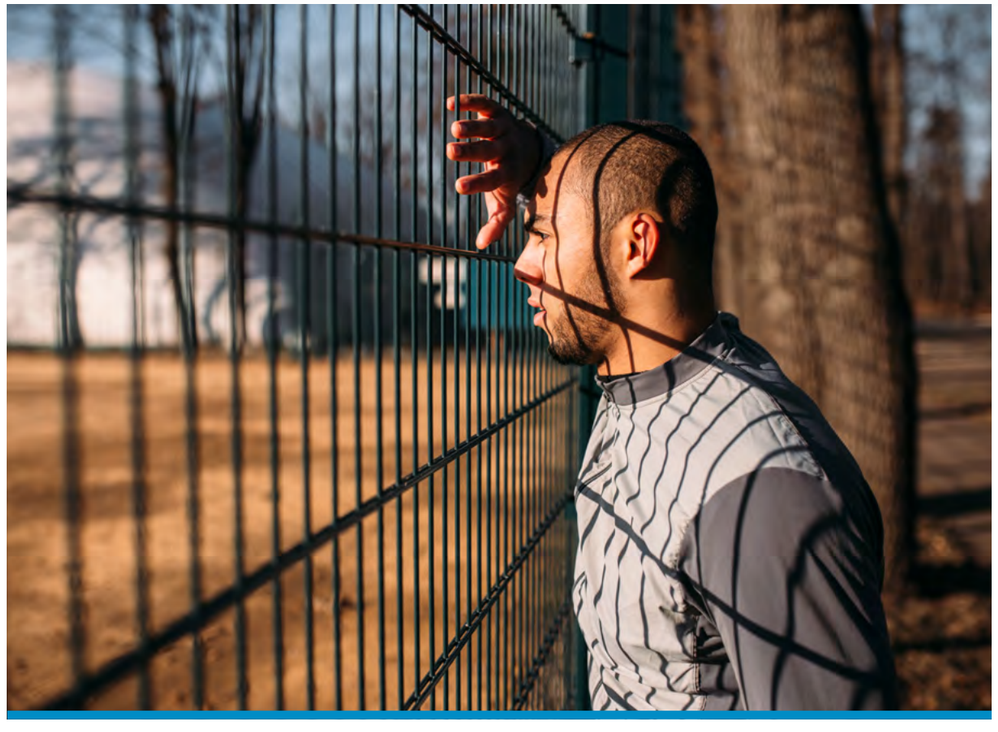

4.2. ALTRES EXPERIÈNCIES I SERVEIS SIMILARS

En el context internacional, hi ha diverses iniciatives encaminades a donar suport i acompanyament a les famílies de persones preses, en sintonia amb la proposta de creació dels PADA. En l'àmbit europeu, una de les organitzacions més consolidades és Children of Prisoners Europe (COPE), una xarxa que actua per vetllar pels drets dels nens i nenes amb pares i mares empresonats/ades[4]. Al **Regne Unit** hi ha la figura del gestor de casos familiars (Family Case Management), que busca treballar amb la persona interna i amb el seu entorn més immediat a través d'un pla d'acció amb els membres de la família i respondre a les seves necessitats (Ibàñez i Pedrosa, 2018). També en aquest país hi ha entitats comunitàries i organitzacions sense ànim de lucre que disposen de serveis d'atenció i grups de suport per a famílies de persones preses. És el cas de les associacions Providing Support to Families of Offenders (POPS), Family Lives, Families Outside i Prison Advice and Care Trust (PACT). La primera la van crear l'any 1988 persones amb familiars presos/es, en adonar-se que necessitaven un espai per donar resposta a l'estrès, soledat i sentiment de culpabilitat vinculat al fet de tenir un/a familiar empresonat/ada. La segona, en la mateixa línia, disposa d'una sèrie de guies breus per donar resposta a dubtes freqüents sobre l'empresonament i d'una línia d'ajuda telefònica. Families Outside, al seu torn, actua específicament a Escòcia i disposa també d'una línia telefònica així com de programes de formació de bones pràctiques per a persones que estan en contacte amb famílies de persones preses, siguin altres entitats o treballadors/es penitenciaris/àries (Ibàñez i Pedrosa, 2018). D'altra banda, el Majesty's Prison & Probation Service[5] mateix ha contractat PACT per a la gestió de la National Prisoners' Families Helpline, una línia d'ajuda i assessorament telefònic anònim i gratuït per a les famílies de les persones privades de llibertat a Anglaterra i Gal·les.

(4) A la pàgina web de l'organització s'hi recullen més de 50 entitats d'arreu d'Europa que formen part de la xarxa COPE, bona part de les quals són iniciatives vinculades a l'acompanyament de familiars de persones preses: https://childrenofprisoners.eu/the-network/our-current-members/

(5) L'òrgan públic que gestiona els serveis penitenciaris al Regne Unit.

També a l'espai d'Europa Central hi ha diverses entitats que presten informació, assessorament i acompanyament en general a les famílies de les persones privades de llibertat. Així, a Alemanya es pot trobar Treffpunkt e.V. que, des de 1991, disposa del primer centre d'assessorament específic per a famílies de persones recluses a Alemanya, el qual disposa actualment d'una extensió telefònica i de videotrucades, a més del servei presencial a Nuremberg. Als cantons de la Suïssa francòfona es troba la Fundació Relais Enfants Parents Romands (REPR), que ofereix orientació jurídica i social per a famílies a través d'una línia telefònica gratuïta i confidencial. També, a Polònia hi ha la Fundació Probacja, cofinançada pel Ministeri de Justícia, que treballa per enfortir els vincles entre infants i pares i mares empresonats/ades. Entre les seves activitats destaquen els grups de suport mutu i, sobretot, la línia telefònica gratuïta i anònima d'accés ràpid.

A l'àmbit geogràfic de l'Europa del Nord i els països escandinaus disposen també de diverses experiències similars. A Suècia, que l'any 2015 no disposava d'una política de visites familiars clara segons el CPT, es troba l'entitat Bufff, un conjunt d'ONG laiques d'àmbit local presents a tretze regions, les quals presten acompanyament psicosocial i disposen de grups de suport mutu d'infants i familiars. A Noruega, l'organització For Fangers Pårørende (FFP), que es finança principalment amb fons de diversos ministeris, però també amb donacions privades, ofereix assessorament amb professionals del dret i el treball social sobre diversos temes penitenciaris, com ara el règim de visites. A Dinamarca, l'associació de famílies SAVN presta des del 2005 el mateix servei d'informació, i a més disposa d'un altre número d'atenció telefònica per a consultes d'exinterns/es amb llibertat condicional i les seves famílies. A Finlàndia hi ha la fundació KRITS, que rep finançament estatal i privat, i que actua amb el propòsit d'assegurar que tant les persones preses com les seves famílies rebin el suport que necessiten.

A l'entorn mediterrani i, més concretament, a Itàlia, es pot trobar l'associació Bambini Senza Barre, que opera principalment a la zona de Milà. Aquesta associació disposa del servei Telefono Giallo, una línia d'assistència i atenció psicosocial a la qual poden accedir les famílies

de persones privades de llibertat per buscar suport per mantenir la relació a distància o orientació i suport per al primer ingrés a la presó. A més, el Telefono Giallo és també un servei d'assessorament per a treballadors i treballadores socials, penitenciaris/àries i del Tercer Sector en temes de protecció i manteniment de la relació entre nens/es i pares/mares privats/ades de llibertat. A l'Estat espanyol també hi ha iniciatives –sovint d'entitats religioses– encaminades a oferir acompanyament a les famílies de presos i preses, com ara Càritas Diocesana, la Coordinadora contra la Marginació de Cornellà de Llobregat o el Projecte David de la Fundació Marianao, per exemple.

D'altra banda, a Amèrica Llatina va sorgir RIMUF, la primera associació internacional de dones familiars de persones privades de llibertat. Una xarxa d'organitzacions de països d'Amèrica Llatina, el Carib i l'Estat espanyol unides per lluitar pel respecte dels drets humans de les persones preses i de les seves famílies. Entre les seves tasques hi figuren la publicació d'informes anuals i l'elaboració de guies centrades en l'experiència femenina, on evidencien l'asimetria de l'assignació de les tasques de cura de les famílies de presos i preses. En aquest sentit, també va sorgir la fundació religiosa Caminos de Libertad, que presta serveis d'assessorament jurídic, suport psicològic, mèdic, material i espiritual. A l'Argentina hi ha el Servicio Penitenciario Federal del govern mateix, a través de la Dirección de Relaciones Familiares y Sociales, que disposa d'una línia d'atenció telefònica que funciona tots els dies per a les persones que hi recorren com a visitants de les persones privades de llibertat per resoldre inquietuds respecte dels dies i hores de visita, la documentació necessària, els elements permesos i informació en general.

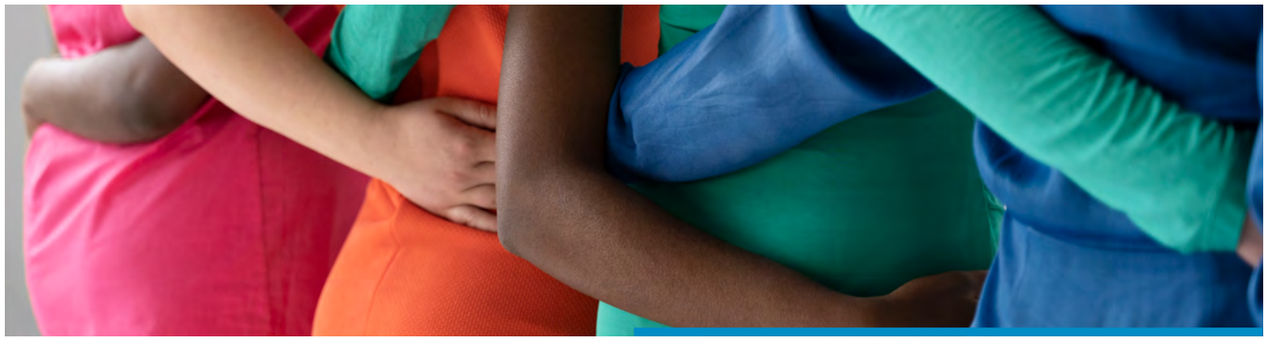

Al marge d'aquestes iniciatives internacionals dedicades a l'atenció de famílies de persones empresonades, volem ara fer esment d'un servei vinculat a l'Ajuntament de Barcelona, l'experiència del qual, tot i oferir atenció sobre altra mena de problemes i col·lectius, creiem que es pot aprofitar de cara al disseny dels PADA.

És el cas del Servei d'Atenció a Immigrants, Emigrants i Refugiats (SAIER), que presta l'Ajuntament de Barcelona des del 1989. El SAIER s'adreça a tota la ciutadania de Barcelona com a servei especialitzat a informar, assessorar i acompanyar les persones en els seus projectes de mobilitat internacional: immigració, emigració, retorn voluntari al país d'origen i refugi (protecció internacional), i comença amb una primera atenció telefònica després d'haver-hi demanat cita per Internet[6]. L'atenció s'inicia amb una primera visita/entrevista al Servei de Primera Acollida (òrgan públic que pertany a l'Ajuntament de Barcelona), el qual deriva, segons els perfils, necessitats i demandes, a la resta de serveis. Les prestacions principals del SAIER (a més dels serveis complementaris, com orientació psicològica, servei de retorn voluntari i servei de traducció i interpretació) són: Servei d'assessorament per a l'homologació de títols, formació i inserció laboral (gestionat per AMIC-UGT); servei d'assessorament per a tràmits en estrangeria (gestionat per CITE); servei d'assessorament jurídic en estrangeria (gestionat per l'ICAB); servei d'atenció social (gestionat per Creu Roja); servei d'informació i matriculació a cursos de català (gestionat pel CPNL); i servei d'assessorament jurídic en protecció internacional[7].

(6) L'atenció presencial es presta únicament en casos d'urgència social o jurídica a la seu (c/ Tarragona, 141).

(7) Durant l'any 2020 en el SAIER, aquest servei el formava un equip de cinc professionals jurídics especialitzats en la matèria i en la protecció dels drets humans, i un professional per a tasques administratives de suport, coordinats per l'assessor/a jurídic responsable de la coordinació del servei.

4.3. DELIMITACIÓ DEL PRIMER PADA A LA CIUTAT DE BARCELONA

A continuació, **fem una primera delimitació de les funcions principals que creiem hauria de tenir el primer PADA a la ciutat de Barcelona, per tal de donar resposta a les necessitats del col·lectiu a què va adreçat.** Evidentment, en cas que l'Ajuntament de Barcelona accepti desenvolupar aquesta proposta d'un servei municipal destinat a l'atenció de les famílies de persones empresonades, serà ell mateix qui tindrà la potestat de donar-li la forma definitiva que consideri més adient. Per aquest motiu, la delimitació de funcions següent té una finalitat fonamentalment orientativa.

CENTRALITZACIÓ DE L'ATENCIÓ A LES FAMÍLIES DE PERSONES EMPRESONADES

- Davant de la dispersió de recursos socials oferts per les diferents administracions, amb el desconeixement o desorientació corresponent de les famílies, el PADA es vol constituir en un únic punt on atendre qualsevol problema o necessitat, orientant les famílies i, si escau, derivant-les als recursos existents.

ATENCIÓ PERSONALITZADA I CONFIDENCIAL

- El PADA vol garantir una atenció personalitzada i confidencial. La confidencialitat és clau, perquè cal tenir present que un dels temors de les famílies respecte al contacte amb els treballadors i treballadores socials de la presó és que la informació donada es pugui utilitzar en detriment dels interessos de la persona empresonada.

INFORMACIÓ

Al llarg de la recerca, hem pogut constatar que la manca d'informació és un dels problemes fonamentals de les famílies. Des del PADA es podria informar sobre:

- El funcionament general del sistema penitenciari, de manera personalitzada, però també mitjançant l'elaboració de materials explicatius o amb la celebració de sessions informatives periòdiques obertes a les famílies de presos i preses, fins i tot amb la participació de famílies amb més experiència.
- Els passos per fer davant d'incidències viscudes pel o per la familiar empresonat/ada, siguin d'ordre penal-penitenciari, de salut, etc.
- Els diferents recursos socials per tal d'atendre necessitats específiques de les famílies, siguin d'ordre social, jurídic, econòmic, laboral o psicològic.
- Les entitats que poden ajudar en termes de suport mutu.

ORIENTACIÓ I ASSESSORAMENT

Més enllà de la informació genèrica, des del PADA es pot dur a terme una orientació i assessorament ajustats a la casuística particular de cada usuari/ària del servei, tant referit a qüestions formatives com ara econòmiques, laborals o de salut. Inclou també un assessorament jurídic sobre què cal fer davant qüestions vinculades a la institució penitenciària.

DERIVACIÓ

El PADA està pensat per atendre les famílies, analitzar els problemes que presenten, informar-les, orientar-les, assessorar-les i, un cop fet això, derivar-les cap als recursos existents, siguin públics o de la societat civil. Això pot permetre, també, augmentar l'ús d'aquests recursos, sovint desconeguts per les famílies.

ACOMPANYAMENT

Molt sovint, els procediments per accedir als recursos desborden les famílies de les persones empresonades. Des del PADA, si es considera necessari, es pot fer un acompanyament en aquests processos per ajudar a dur-los a terme i fer-ne el seguiment. Fins i tot, des del PADA es pot fer una interlocució entre l'usuari/ària i el servei al qual se l'ha derivat. Inclou, també, la interlocució entre el/la familiar i la institució penitenciària, per exemple, amb els treballadors i les treballadores socials.

SUPORT PSICOSOCIAL

Com també hem vist, tot i que es constata una forta afectació, psíquica i emocional, del conjunt de l'entorn familiar a causa de l'empresonament d'un dels seus membres, no n'hi ha prou amb els limitats recursos públics existents en aquest àmbit per atendre aquests problemes. A més, no hi ha cap servei d'atenció psicològica especialitzat en les especificitats del món penitenciari i en els problemes derivats en l'àmbit de la salut mental. Per això, pensem que fora bo que, des del PADA, es pogués donar alguna mena de resposta a aquesta necessitat per prevenir aquests problemes i, si s'escau, potenciar l'accés d'aquestes persones a recursos o professionals amb capacitat per donar una resposta adaptada a les necessitats d'àmbit psicosocial que puguin presentar.

DOCUMENTACIÓ

Entre les tasques del PADA també hi hauria l'elaboració d'informes anuals sobre les situacions i incidències ateses, els quals es remetrien tant a l'Ajuntament de Barcelona, de qui dependrà el servei, com a institucions garants dels drets humans de proximitat, començant per la Sindicatura de Greuges de Barcelona mateixa, promotora del projecte.

B) REPRODUCTIBILITAT

Com ja indicàvem a la presentació d'aquest estudi, les famílies de les persones empresonades a Catalunya estan repartides per tot el territori català, particularment a Barcelona i la seva Àrea Metropolitana. Tot i que les dades de residència de les famílies no són accessibles, les podem inferir a partir de les dades de les persones privades de llibertat. Així, com que sabem que el 75% dels presos i preses es troben en centres penitenciaris de la província de Barcelona, és ben probable que les seves famílies visquin en aquest territori.

La proposta que fem des de la Sindicatura de Greuges de Barcelona té com a objectiu la creació d'un primer PADA a la ciutat de Barcelona que es pugui repetir posteriorment a altres indrets del territori. A partir d'aquesta primera experiència que, d'alguna manera, també serviria de prova pilot, l'ideal, des d'una lògica de proximitat i facilitat d'accés, és que posteriorment es creïn altres PADA. D'aquí l'interès d'haver compartit aquest projecte amb les sindicatures locals de l'Àrea Metropolitana i de poblacions com Badalona, Cornellà de Llobregat, L'Hospitalet de Llobregat, Rubí, Sabadell, Sant Boi de Llobregat, Santa Coloma de Gramenet, Sant Feliu de Llobregat i Terrassa, per tal que analitzin la conveniència de la creació d'altres PADA en un futur pròxim.

Respecte de la seva ubicació, a més de la ciutat de Barcelona, ben segur que fora positiva la presència de PADA distribuïts per l'Àrea Metropolitana i les ciutats més afectades. Caldria analitzar també la conveniència de l'existència de punts en les altres tres capitals de província, o bé en localitats properes a la ubicació dels centres penitenciaris i per les quals les famílies hi han de passar de camí a comunicar amb els presos i preses.

SINDICATURA
DE GREUGES
DE BARCELONA

SINDICATURA DE GREUGES DE BARCELONA © 2023